

Markéta Pilátová

Mijn ogen leiden je naar huis

Vertaald uit het Tsjechisch door
Edgar de Bruin

DE GEUS

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt dankzij een
bijdrage van de Europese Commissie in het kader van het
programma Cultuur 2000

Onderwijs en cultuur

Cultuur 2000

[xxx Tsjechië vermelden? Navragen bij colofoncheck]

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs van het
Nederlands Letterenfonds

De vertaling van het citaat uit *Ontbijt bij Tiffany* van Truman Capote is
van de hand van Guido Golúke, Arbeiderspers (Amsterdam 1982)

Oorspronkelijke titel *Žluté oči vedou domu*, verschenen bij Torst
Oorspronkelijke tekst © Markéta Pilátová, 2007
Nederlandse vertaling © Edgar de Bruin en De Geus bv, Breda 2011
Omslagontwerp Diny van Rosmalen
Omslagillustratie © Katya Evdokimova/Arcangel Images/
Hollandse Hoogte
ISBN 978 90 445 1827 6
NUR 302

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke
wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
De Geus bv, Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland.
Telefoon: 076 522 8151. Internet: www.degeus.nl.

Wilt u het gratis magazine *Geuzennieuws* met informatie over onze
nieuwe uitgaven ontvangen, ga dan naar www.degeus.nl en meld u aan.

‘Ik wil niets bezitten tot ik weet dat ik de plek heb gevonden waar ik en de dingen om me heen samen thuis horen. Ik weet nog niet precies waar dat is. Maar ik weet wel hoe het er is.’

HOLLY GOLIGHTLY

Mevrouw Hrubeš is niet op de thee gekomen

MARTA

I

Mevrouw Hrubeš is niet komen opdagen, op de thee in de club. Het loopt tegen de middag en alle dames hebben zich gewoontegetrouw in het voorste vertrek verzameld, bij de soezen met een rood pitloos kersje erop. Maar mevrouw Hrubeš is nergens te bekennen. Dat is vreemd, want in de vijftig jaar dat ze in Sao Paulo woont heeft ze geen enkele keer verstek laten gaan. Maar ze is er niet. Ik stap daarom in de auto om uit te zoeken wat er aan de hand is. Ze woont niet ver en dus sta ik al een paar minuten later op haar deur te bonzen. Ten slotte moet ik die samen met de conciërge forceren, want er komt geen reactie. Mevrouw Hrubeš ligt helemaal verformfaaid in bed dood te wezen. Ik ben praktisch aangelegd, zodat ik bedenken dat ze vast stijf zal zijn voor haar zoon arriveert en ze dan dus zo verformfaaid de kist in moet. In een oude, keurig in elkaar gezette kast vol mottenballen

zoek ik snel een zwarte zijden jurk uit. Ik trek die mevrouw Hrubeš aan en sluit haar ogen. En ik krijg gelijk, het duurt lang voor haar zoon komt en mevrouw Hrubeš is dan al zo stijf als een plank.

Ik zit bijna op de grens van de zevenjarige cyclus. Zoals we hebben geleerd op de vrije school in een chique wijk, en waarschijnlijk klopt het wel. Om de zeven jaar verandert of je persoonlijkheid of je leven, maar het een houdt verband met het ander. Mijn leven is een soort parodie op dat van een bejaardenverzorgster geworden. Om precies te zijn, nadat ik na twee jaar uit Praag was teruggekeerd. Ik zorg voor mijn moeder, die ineens bijna tachtig is, en de tantes van de Nový Slovan Club, die ik elke woensdag zie, zijn ineens oude vrouwtjes, die me thuis bellen om ergens heen gebracht te worden, om iets voor ze te halen of om een praatje te maken. Dus rijd ik rond, maak praatjes en sluit de ogen van doden. Dat is nu mijn leven. Het leven dat ik nu leid. Ik had niet moeten terugkomen. Of wel? Maar hoe moest ik mijn moeder, dankzij wie ik nu elke maand rente opstrijk, zover krijgen om naar Europa te verhuizen? Naar Tsjechië, naar Praag, waar ze haar draai niet zal kunnen vinden? Ik heb de puf niet om de strijd met haar aan te gaan, ik wil het ook niet eens, ik ben niet zo gebekt als zij en mis haar manieren, haar gebaren en haar argumenten. Zodoende ben ik weer hier. Opnieuw ben ik bang naar de bank te gaan, uit angst dat een paar jongens op brommers elkaar seintjes geven, mijn auto tot thuis volgen, een geweer tegen de slaap van de buurtwacht zetten, die een oogje houdt op onze huizen, en mij dwingen om alles wat ik heb opgenomen af te geven, zoals de bureu

laatst is overkomen. Opnieuw merk ik de zoete geur van meloenen op de markt op, de glimlachende mensen overal, de lichte spanning van het zwoele voorjaar, en eet ik fruit waar ik in de Praagse winter alleen maar van kon dromen. Ik ben weer hier. Opnieuw. Ik ploeter door de stank van duizenden fabrieken, ik ga verplicht stemmen, ik vraag me af of mijn hond vals genoeg is om iedereen te verjagen die te dichtbij komt, ik breng de oudjes naar de markt en haal ze weer op, en ik luister naar moeders antroposofische theorieën, die steeds verwarder worden.

Mijn dilemma is in feite niet van mij. Het is gewoon een erfenis. Wel of niet terugkeren, dat heb ik wel een miljoen keer gehoord, een miljoen keer dezelfde twijfels, dezelfde schuldgevoelens, dezelfde jammerlijke verlangens naar de geboortegrond en tegelijkertijd die moeilijk definieerbare weerzin ertegen. Mijn geboortegrond is Sao Paulo, maar die van hen is Praag, of Zlín, of Brno, of Plzeň, of hoe al die mythische plekken ook heten.

II

Moeder was een blondje met een strak kontje en een laskap. Die zette ze op om voor de arbeiders van Braziliaanse fabrieken de hardheid van het staal te demonstrenen dat mijn vader verhandelde. Het was een reclametruc en succes was gegarandeerd, omdat Sao Paulo toen ze er in '48 kwamen een gat met nog geen miljoen inwoners was. En meer dan driekwart daarvan waren potige kerels die bijzonder goed in staat

waren in een blondje Onze-Lieve-Vrouw of Maria Magdalena te zien. Zo stond mijn moeder dus te lassen en mijn vader handel te drijven, maar aangezien hij meer boekhouder dan ondernemer was, begon hij voor Zijn-Lieve-Vrouw het vlees voor de hond tot op de gram toe te berekenen. Mijn moeder pikte dat niet en maakte korte metten met dat gereken. Hij had haar hierheen gebracht, haar gered van de communisten en gedacht dat ze hem net zo dankbaar zou zijn als Braziliaanse vrouwen. Maar hij had zich verrekend: in plaats van dankbaarheid te tonen hing ze de laskap en de rode pumps, waarmee ze die hele lasshow live demonstreerde, aan de wilgen en begon voor zichzelf. Eerst vroeg ze echtscheiding aan, daarna trok ze een overall aan en ging in een garage gereedschap verkopen. Nog voor ze die boekhouder van haar de bons gaf, gaf ze hem te verstaan dat ze niks meer van hem wilde. Hij mocht alles houden, de machinefabriek, de werkbanken, ja, ze nam niet eens die befaamde laskap mee.

Ze maakte een voorzichtige start, maar onder haar handen bloeide alles op. De mannen waren bang voor haar, want ze was dan wel nog steeds een blondje met een strak kontje, maar ze was ook hun bazin geworden, die ervoor zorgde dat hun vrouwen hen dankbaar waren voor de boterham die ze bij haar verdienden.

Mijn leven valt in duigen, want door het voortdurende gepieker of ik hier thuis ben of daar, is de zin ervan me ontglipt. Ik ben dus niet gelukkig. Moeder was en is het vast nog steeds wel, ook al beledigt ze alles en iedereen in haar omgeving en zorgt ze er altijd voor dat de mensen om haar heen netjes in het gareel lopen en een treetje lager staan. Ze is

geobsedeerd door 'klasse', dat woord gebruikt ze het vaakst. Sao Paulo heeft klasse, Praag stelt niks voor, maar heeft een beetje klasse, dit warenhuis heeft het niet en dat daar wel. Ik haat haar erom, dat ze zo gelukkig is in haar arrogantie.

III

De zoon van mevrouw Hrubeš is gearriveerd. Hij heeft al het papierwerk rond het sterfgeval geregeld en zit nu in mijn huis vol Duitse boerenmeubels die moeder uit Praag had meegenomen. Hij is een etmaal onderweg geweest vanuit een verre Amazoneprovincie, waar zijn zaak net failliet is gegaan. Nu is ook nog eens zijn moeder overleden en hij zit hier in de keuken te vertellen dat hij in feite alles kwijt is. Van mevrouw Hrubeš had hij leren koken, hij kon zelfs knoedels kneden van niet voor consumptie geschikt maniokmeel, en had jarenlang de kost verdiend als scheepskok. Toen hij wat geld had gespaard, besloot hij in de jungle van de Amazone een eettentje te openen voor de houthakkers die vonden dat bomen er waren om gekapt en dieren om opgegeten te worden. Dat vond de Tsjechische keukenprins trouwens ook. Hij bouwde in het bos een mooie keuken met een nog mooiere eetzaal en de houthakkers stroomden toe. Onder de beten van muggen en van ander raar gespuis hadden ze het onder de grote netten, waar zelfs geen muggengezoem doorheen kwam, dus wel naar hun zin. Ze bestelden knoedels van maniokmeel, propten zich vol met Tsjechische aardappelpannenkoeken die naar *cupuaçu* smaakten en waanden

zich in een exotisch hotel. Het was een gouden greep geweest. Tot een laks keukenhulpje vergat het licht uit te doen en de netten op de bovenverdieping netjes vast te zetten. De kok werd wakker van een enorm kabaal en geschreeuw. Apen en luiaards waren de keuken binnengedrongen en smeten allemaal bestek en borden op de vloer, zaten met hun tengels aan de knoppen van keukenmachines en hakten van alles en nog wat fijn, vooral zichzelf. Het was een afschuwelijke bende en slechts één luiaard kon gered worden, de andere gesneden en gehakte apen moesten naar het asiel voor wilde dieren. De luiaard zit nu met een gewonde poot in een enorme kist in de wagen van de kok.

Dus behalve de oudjes die ik naar boeddhistische feesten of baptistische kerken of katholieke missen breng, zit ik in mijn huis ook nog met een kok en een luiaard opgescheept. Hij mag rustig blijven tot hij weer een beetje opgeknaapt is en het overlijden van mevrouw Hrubeš en zijn woede op alle apen van de wereld is vergeten. Ik vraag me af hoe het over een jaar of zeven met mij zal zijn, of moeder dan al dood is, of bij me is ingetrokken omdat ze niet meer zelfstandig kan wonen. Ik zie daartegen op, over elk wissewasje met haar kibbelen, vooral over of Steiner het zus of zo bedoeld heeft en of je voor het welzijn van de toekomstige antroposofische gemeenschap dit of dat moet doen. Ik vind het jammer dat ik haar nooit begrepen heb, en ik vind het vooral stom dat zij het niet eens heeft opgemerkt. Vandaag ben ik al aan mijn tweede pakje sigaretten begonnen en moeder aan haar derde. Dat is zo'n beetje het enige wat we samen kunnen doen. We roken en moeder kankert op de communisten die haar heb-

ben verjaagd uit het land van de mythische vorstin Libuše; ze is namelijk bezeten van het zoeken naar de genius loci, zodat we altijd stompzinnige uren doorbrengen op nog stompzinniger plekken om die van boven tot onder te onderzoeken, van noord naar zuid, zodat mijn moesje de juiste vibraties van kosmische energie kan ondergaan. De luiaard loopt over de binnenplaats en heeft al voor de drieënzestigste keer het verband van zijn poot gerukt.